

DAGIS och andra elliptiska ord på -is

Åke Lundström 1984, reviderat av Thereze Hansson 2004

Elliptiska bildningar på –is är kända i svenskan sedan 1829 (med det numera väl försvunna ’kypris’ för kypare). Årtiondena före 1900 dyker åtskilliga ord av denna typ upp i litteraturen. Omkring 1969 tycks nybildningen ha satt fart igen. De flesta ord av denna typ är substantiv, men några få är adjektiviska: ’byxis’, ’skakis’ och ’dekis’.

Hur ordtypen uppkommit är inte klarlagt. En sannolik förklaring är dock att studenter och gymnasister skämtsamt latiniserat svenska ord genom att hänga på den i latinet mycket vanliga ändelsen –is, t ex i:

- **rudis** – obearbetad, okunnig
- **gravis** – tung, svår, allvarlig
- **civis** – medborgare
- **finis** – slut

Tidigt förekommande ord, av vilka flera nog har kommit ur bruk:

- Frälsis (Frälsningsarmén)
- Gästis (Gästgivaregården)
- champis (champagne)
- postis (posttjänsteman, brevbärare)
- plåtis (plåtslagare)
- lantis (person från landet)
- vaktis (vaktmästare)
- (vara på) dekis (dekadens, förfall)

En grupp ord tycks ganska säkert ha sitt ursprung i studentslang:

- teknis (Tekniska Högskolan)
- Käftis (Tandläkarhögskolan)
- labbis (laboratorium)
- byxis (byxångest, nervositet)
- pingis (pingpong, bordtennis)
- brallis (kvinna i långbyxor: brallor)
- torris (torr person, tråkig lärare)
- skakis (skakande av rädsla)
- funkis (funktionalistisk stil)

Småbarnsspråket har utvecklat en grupp av ord:

- bästis (bästa vän)
- hemlis (hemlighet)
- klassis (klasskamrat)
- fegis (feg person)

Några ord som numera kan sägas ingå i normalt svenskt ordförråd:

- kändis (känd person)
- dagis (dagem för barn)
- skådis (skådespelare)
- tjockis (tjock person)
- kondis (konditori/kondition)
- kompis (kompanjon, kamrat)
- doldis (makthavare i det fördolda)
- lekis (förskola)
- snyggis (snygg/ vacker person)
- fräckis (fräck/oanständig historia)

Känner du till några andra, nyare ord med samma bildningssätt?